

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

КРАЄЗНАВЧА РОБОТА В БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ

Інформаційний бюлетень

Вип.10

КИЇВ 1998

Черговий 10-й випуск інформаційного бюлетеня "Краєзнавча робота в бібліотеках України" підготовлений спільно з Київською обласною бібліотекою для дітей. В бюлетені висвітлений краций досвід краєзнавчої діяльності бібліотек Київщини, зокрема, Яготинської ЦБС.

Бюлетень вміщує також матеріали про виїзне засідання краєзнавчої секції Української бібліотечної асоціації в м.Богуславі (червень 1998 р.).

Редактор Т.Кудласевич

Відповідальна за випуск А.Комська

М.П.ЗНІЩЕНКО - директор
Київської обласної бібліотеки для
дітей, кандидат історичних наук,
заслужений працівник культури
України

С.НАТАЛУШКО - бібліограф
Яготинської районної бібліотечної
системи

ЯГОТИНСЬКА РАПСОДІЯ

БІБЛІОТЕЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА КИЇВЩИНИ

В житті кожного народу настає час, коли виникає потреба озирнутися назад, відчутти себе частиною тієї великої спадщини, яка залишилась нам від минулого, і запитати себе: хто ми такі? Дати ж відповідь на це питання можна лише вивчаючи свій край, його минуле і сьогодення.

Дійсно, краєзнавство - один з важливих напрямків роботи бібліотек - в сучасних умовах набуває особливого значення. Звичні, традиційні форми роботи наповнюються новим змістом, визначаються пріоритети у виборі тем. Особливістю краєзнавчої діяльності Яготинської ЦБС є комплексний підхід до розкриття основних тем, а лейтмотивом всіх масових заходів, які проводять бібліотеки Яготинщини, є вираз "Без минулого немає майбутнього". Тобто, вивчення історії рідного краю, її маловідомих сторінок, відтворення традицій, популяризація культурного надбання народу - нині в центрі уваги публічних бібліотек, які є на сьогодні чи не головними культурними осередками в селах і містечках Яготинського краю.

Враховуючи значні досягнення Яготинської ЦБС в організації роботи з питань історичного краєзнавства, Міністерство культури і мистецтв України, Державна історична бібліотека та Київська обласна бібліотека для дітей (методичний осередок бібліотек Київщини) планують провести в червні 1999 року на базі Яготинської ЦБС науково-практичну конференцію "Взаємодія бібліотечних і інформаційних систем з органами місцевого

самоврядування на сучасному етапі”, на якій будуть обговорені проблеми оптимізації краєзнавчої роботи ЦБС в інформаційно-документальному забезпеченні розвитку інфраструктури регіону, місцевого самоврядування.

Яготинська районна централізована бібліотечна система, що налічує 25 бібліотек-філіалів та обслуговує 18295 читачів, входить до бібліотечної мережі Київщини. Серед централізованих бібліотечних систем Київської області Яготинська районна ЦБС (директор Коцюба С.С.) є зною, має великі досягнення в галузі історичного краєзнавства, що знаходить втілення у підготовці та виданні дуже корисних довідкових, інформаційних, бібліографічних та інших матеріалів. Ці видання з краєзнавства користуються великою популярністю серед наукової, культурної громадськості як Яготина, так і Київщини.

Краєзнавчий фонд районної бібліотеки різноманітний: до нього входять праці про Яготинщину, твори місцевих авторів, а також методичні матеріали з питань краєзнавства. В цій бібліотеці і в більшості бібліотек системи краєзнавча література згрупована в куточку краєзнавця, де знаходяться також краєзнавча картотека статей та картотека краєзнавчого фонду, постійно діють книжкові виставки: “І знов хвилює батьківська земля, її святі гаї, святі поля”, “Ці знамениті яготинці складають нашу славу вікову”, “Пізнай свій край - і в ньому себе”, “Мало любити свій край - його треба ще й знати”, “Мій Яготин - моя земля квітуча, моєї Батьківщини рідний край” і т.д. Згрупування краєзнавчого фонду в куточку краєзнавця дає змогу більш ефективно популяризувати краєзнавчі документи, здійснювати швидкий бібліографічний пошук літератури з питань краєзнавства.

Краєзнавчі методично-бібліографічні матеріали - це щорічний бібліографічний показчик “Яготинщина на сторінках періодики”, а також бібліографічний показчик “Письменники - ювіляри року”, що включає і матеріали про письменників-земляків. Окремо видаються методичні матеріали про відомих людей - жителів Яготинського краю, який славний іменами визначних діячів української культури, таких як: Тарас Шевченко, Катерина Білокур, Василь Большак, Іван Кириї, Віктор Семеняка, художник-графік Іван Олексійович Гопкало; лауреат Державної премії в галузі електроніки Володимир Семенович Руденко, вчений-історик Олександр Степанович Непо-

рожній; нині плідно працюючий лікар-фітотерапевт, філософ, поет Свген Товстуха та багато інших.

Огож, творчість письменників-земляків їх життєвий шлях знайшли своє відображення в методичних розробках та бібліографічних виданнях. Так, за останні роки Яготинською ЦБС в серії "Письменники-земляки" видані біобібліографічні довідки про Василя Григоровича Большака, Івана Івановича Кирія, Віктора Павловича Семеняку і т.д.

Серія "Герої Великої Вітчизняної війни - наші земляки" об'єднує біобібліографічні довідки, присвячені ювілеям героїв Великої Вітчизняної війни - уродженцям Яготинського краю. Серед них: "Михайло Захарович Бондаренко (1913-1947 рр.) - 85 років від дня народження", "Андрій Іванович Гирич (1918-1973 рр.) - 80 років від дня народження", "Василь Іванович Кравченко (1923 - 1944 рр.) - 75 років від дня народження".

Найповнішою є серія "Забуті імена", в якій вийшли такі методичні поради: "Поет і новеліст О.Слісаренко", "Трагічна постать П.Педи", "Вічний бунтар - Д.Гордієнко", "Хвилі його серця" (присвячені письменнику М.С.Кононенку), "Душа поета і борця" (присвячені П.Волоші-Василенку).

Не обмежуючись підготовкою згаданих видань, методичний відділ Яготинської районної бібліотеки готує сценарії по проведенню днів краєзнавства, вечорів пам'яті, вікторин і т.ін. в бібліотеках системи. Так, в 1998 році був розроблений День краєзнавства, присвячений пам'яті Катерини Василівни Білокур "Вона вас любила, рожеві квіти, і про вашу долю любила співать". Відома художниця К.Білокур народилась і плекала свій талант в с.Богданіка Яготинського району. Краєзнавчий клуб "Фольклорист", створений у Богданівській бібліотеці, тісно співпрацює з музеєм К.Білокур. Клуб - активний учасник і організатор всіх вечорів пам'яті, що проходять щорічно в Богданівці, Яготині та Києві в грудні в день Катерини Великомучениці: "Її жоржини, соняшник, троянди дарують радість, щастя і тепло", "Її душа в її творіннях", "А може й справді Катерина живою квіткою була" і т.ін. В бібліотеці постійно експонуються книжкова виставка "Ці квіти К.Білокур", етнографічні виставки народних умільців.

Районна бібліотека регулярно проводить творчі зустрічі з видатними людьми яготинського краю. Наприклад, "Добридень,

добрі люди” - так називалась зустріч з письменником Іваном Івановичем Кирієм та поетом Іваном Григоровичем Стрічаном. Бібліотека також постійно організовує зустрічі читачів з почесним жителем Яготина, фітотерапевтом Євгеном Степановичем Товстухою, автором близько 20 книг, презентує його твори та наукові праці. Так, в жовтні 1998 року відбулася презентація поетичної збірки Є.С.Товстухи “Краплина вічності”.

Нові праці письменників-земляків теж обов'язково популяризуються бібліотеками. Читачам запам'яталися презентації дослідницької роботи історика-краєзнавця Юрія Георгійовича Толкача “Історія Яготина” та одноіменної книги О.Луценка, робіт І.І.Кирія “Голодна весна” та “Сто усмішок”, поетичної збірки І.Стрічана “І почуттів найглибша новизна”. Традиційними стали і щорічні вечори пам'яті Тараса Григоровича Шевченка, який деякий час проживав у Яготині в славозвісній родині Рєшневих (“І мене в сім'ї великій”, “Любіть її во время люте”, “Жінки в житті і творчості Т.Г.Шевченка”, “В ювілейний вінок Кобзареві”). Щороку районна бібліотека проводить конкурс на краще виконання віршів Т.Г.Шевченка.

Плідно працює в галузі популяризації краєзнавства і районна бібліотека для дітей. Так, нещодавно вона підготувала і провела поетичний ранок за віршами місцевої поетеси Лідії Шеркунової, а також творчі зустрічі з поетами-земляками Іваном Стрічаном, Іваном Царинним, Анатолієм Прохоренком та літературний вечір за творчістю поета 20-х років Григорія Косяченка “Я не кину співати про степ”; краєзнавчу вікторину “Чи знаєш ти?”, присвячену перебуванню Т.Г.Шевченка на яготинській землі.

Дитячий клуб “Червона калина”, що працює при міській бібліотеці для дітей, теж в основі своєї роботи має краєзнавство. З нетерпінням чекають тут зустрічей з людьми, які пам'ятають звичаї краю, знають його історію і діляться своїми спогадами з дітьми, і, що б не проводив клуб - чи засідання, чи вікторину, чи гру - завжди знайдеться місце краєзнавству. Засідання клубу “Хата моя, біла хата”, “Мудрість народна вчить, як на світі жить”, конкурс знавців українських звичаїв та інші заходи пов'язані з популяризацією традицій, що притаманні саме Яготинському краю. На тиждень дитячої та юнацької книги бібліотека завжди запрошує письменників-земляків, які розповідають про свою творчість і дарують на згадку свої книги. На таких заходах проводяться

бібліографічні огляди літератури: “Стежками яготинськими”, “Письменники-земляки - дітям”, “Поетичні обрії рідного краю”, краєзнавчі вікторини: “Чи знаєш ти свій край?”, “Історія Яготина: вчора і сьогодні” і т.ін.

Виховання патріотизму - одне з найважливіших завдань історико-краєзнавчої діяльності бібліотек.

В Годунівській сільській бібліотеці працює клуб “Подвиг”, адже, в цьому селі народились два Герої Радянського Союзу - Кравченко В.І. та Борщук І.В. Клуб займається патріотичним вихованням молоді, організовує зустрічі з ветеранами Великої Вітчизняної війни, займається пошуковою роботою, бере участь у святкуванні Дня села, який відзначається в день визволення села від німецько-фашистських загарбників. В бібліотеці експонується постійна книжкова виставка “Ніхто не забутий, на попіл ніхто не згорів”, де представлені матеріали про героїв-односельчан. Аналогічні клуби діють і в Сулимівській та інших сільських бібліотеках.

Бібліотеки системи ведуть краєзнавчі альбоми. Районна бібліотека для дорослих постійно доповнює альбом “Що в нашій пам’яті озветься”, який вміщує матеріал про визволителів Яготина від німецько-фашистських загарбників (1943 р.), інтерв’ю з героями, які брали участь у визволенні, а також вірші місцевих авторів про Велику Вітчизняну війну. Районна бібліотека для дітей оформила краєзнавчий альбом, присвячений грі-подорожі “Тут все священне, все твоє, бо зветься просто краєм рідним”.

На базі Яготинської ЦБС у червні 1996 року відбувся обласний семінар з питань краєзнавства, на якому бібліотекарі області змогли ознайомитись з новими цікавими формами роботи.

Обмежені рамки статті не дозволяють повністю розкрити краєзнавчу діяльність бібліотек Яготинщини, але сподіваємось, що і даний короткий огляд різноманітних форм популяризації краєзнавства у Яготинській ЦБС стане у нагоді фахівцям бібліотечної справи.

В.П.КИСЕЛЬОВА - зав.відділом історичного
краєзнавства Державної історичної бібліотеки
України

24-25 червня 1998 року в м.Богуславі Київської області відбулося виїзне засідання секції Української бібліотечної асоціації (УБА) "Краєзнавча робота бібліотек". Тема засідання - "Оптимальні моделі організаційної структури краєзнавчих підрозділів у бібліотеках України". Серед організаторів заходу - Державна історична бібліотека України (ДІБУ), Київська обласна бібліотека для дітей, Богуславська централізована бібліотечна система.

Місце проведення засідання оргкомітетом визначено не випадково, адже, Богуслав - старовинне місто над Россю, засноване в кінці XII ст., нині входить до Ліги історичних міст України.

Відкрила засідання віце-президент Української бібліотечної асоціації, керівник секції УБА "Краєзнавча робота бібліотек" НАВРОЦЬКА В.Д. Вона оголосила склад учасників (провідні вчені, фахівці бібліотечної справи, почесні гості), програму засідання, регламент роботи.

Учасників засідання привітали: голова Богуславської райдержадміністрації ЛИСИЦЯ І.І., начальник управління культури держадміністрації Київської області РОМАНЧИШИН В.Г., завідувачий богуславським райвідділом культури ТЕРЕЩЕНКО О.В. Присутні почули багато цікавого про старовинне місто Богуслав, особливості регіону, в центрі якого знаходиться це місто.

Вів засідання директор ДІБ України, заслужений працівник культури МАКАРЕНКО Л.Л. Він запропонував обговорити краєзнавчу діяльність бібліотек в контексті сучасного розвитку культури та духовності.

Кандидат педагогічних наук, професор, Генеральний директор Українського центру культурних досліджень Міністерства культури і мистецтв України ПІДКОПАЄВ В.П. висвітлив проблеми культурної політики України в перехідний період, зокрема, детально зупинився на законотворчих питаннях, назвав конкретні шляхи їх вирішення.

Про Національний архівний фонд як джерело краєзнавчих досліджень йшлося у доповіді ЛЯХОЦЬКОГО В.П. - кандидата історичних наук, директора Українського державного науково-дослідного інституту архівної справи і документознавства.

Кандидат історичних наук, директор Київської обласної бібліотеки для дітей, заслужений працівник культури України ЗНІЩЕНКО М.П. розповів про бібліотечне краєзнавство Київщини, краший досвід роботи публічних бібліотек по розповсюдженню краєзнавчих знань, назвав шляхи вирішення конкретних проблем бібліотечного краєзнавства, зокрема - збирання і зберігання краєзнавчих документів, доповнення фондів за рахунок рукописних джерел (щоденників, листів, спогадів тощо), дослідження і відтворення історії власної бібліотеки.

В обговоренні доповідей взяли участь професор Київського державного університету культури ДОЛБЕНКО Т., завідувача відділом рідкісних видань Київської обласної бібліотеки для дітей СОЛЯНИК Л.П., директор Білоцерківської міської ЦБС КРАСНОЖОН П.І.

“Публічні бібліотеки - центри краєзнавчої роботи в регіонах” - лейтмотив виступу директора Богуславської ЦБС КОСЮШКО Т.В. Директор Державної наукової медичної бібліотеки України ПАВЛЕНКО Р.І., директор Науково-технічної бібліотеки Національного технічного університету України (КНУ) ДРИГАЙЛО В.Г., зав.відділом історичного краєзнавства ДІБ України КИСЕЛЬОВА В.П. вели зацікавлену розмову про впровадження в практику краєзнавчої бібліотечної діяльності сучасних технологій, координацію в краєзнавчій діяльності бібліотек різних видів. Доповідь віце-президента УБА, керівника секції НАВРОЦЬКОЇ В.Д. була присвячена організаційній структурі бібліотечного краєзнавства в ЦБС. Доповідач звернула особливу увагу на те, що хоч головним регламентуючим документом - “Положенням про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України” - вже з червня 1996 року чітко визначена організація краєзнавчої роботи бібліотек різних рівнів - від Національної до районної, - на жаль, не всюди краєзнавча робота здійснюється у відповідності з цим документом, що приводить до дублювання, паралелізму в роботі.

Підводячи підсумки засідання, НАВРОЦЬКА В.Д. наголосила, що особливістю організаційно-управлінської підсистеми бібліотечно-красназнавства є те, що основна її ланка формується на регіональному рівні. В сучасних умовах місцева публічна бібліотека (обласна, міська, районна, сільська) все більше орієнтує свою діяльність на задоволення потреб свого краю, адже, на відміну від архівів і музеїв, саме у фондах бібліотек зібрані переважно друковані документи - найдоступніші джерела відомостей про край, які мають широке соціальне призначення.

Жодна з сучасних установ, організацій, спілок, які активно займаються краєзнавством і популяризацією знань про рідне село, місто, район, область, не можуть претендувати на роль центра, адже, вони працюють комплексно. Тільки місцеві публічні бібліотеки можуть забезпечити чітке інформування не тільки про всі краєзнавчі матеріали, в яких зафіксовані соціальні і природні зміни, що відбулися на даній території, а й про літературу по методиці краєзнавства, про джерела бібліографічної інформації, присвячені власне краєзнавству, його історії, сучасному стану, теорії, методиці, організації, формам і напрямкам.

Отож, перш за все, директорам необхідно прийняти важливі організаційно-управлінські рішення: передбачити в структурі бібліотеки підрозділ (відділ, сектор чи окремого працівника), який би здійснював весь комплекс краєзнавчої роботи - нині одного з провідних напрямків бібліотечної діяльності. Науковими дослідженнями, багаторічною практикою доведено, що в тих бібліотеках, які мають чітку структурну організацію, досвідчених фахівців, краєзнавча робота здійснюється на належному рівні.

В резолюції, прийнятій учасниками засідання, зокрема, зазначається, що раціональне використання бібліотечно-бібліографічних ресурсів регіону неможливе без постійного виявлення і концентрації відомостей про наявні на території бази даних незалежно від їх приналежності, розгортання робіт по організації доступу до них. Тобто, головна бібліотека певного регіона (в даному випадку - центральна районна) повинна зробити все для зміцнення зв'язків між бібліотеками різних систем і відомств, очолити інформаційне і бібліотечне обслуговування державних і місцевих органів влади, співпрацювати з ними з метою забезпечення громадян інформацією про їх діяльність.

Консолідацію сил на рівні регіону гальмує бездіяльність органів міжвідомчої взаємодії в центрі. Ніхто в країні не займається бібліотеками в цілому: Міністерство культури і мистецтв керує бібліотеками своєї мережі, Міністерство освіти - своєї і т.д. Відсутність дієвої міжвідомчої ради, безумовно, негативно впливає на всі складові діяльності бібліотек окремого регіону. Об'єднання зусиль бібліотек дозволить, по-перше, на якісно вищому рівні вирішувати назрілі проблеми, по-друге, звернути увагу держави і суспільства до галузі, яка з однієї сторони, найбільш залежна від поворотів політики, але з іншої - служить гарантією стабільності і прогресу суспільства.

Наголошуючи на тому, що краєзнавча діяльність бібліотек сприяє всебічному вивченню і науковому дослідженню краю, охороні і раціональному використанню його природних багатств, культурної спадщини, не треба забувати про роль краєзнавчої роботи у формуванні національної свідомості, вихованні патріотизму, поваги до історії і культури свого народу. Краєзнавчі літературно-меморіальні кутки і кімнати, народні музеї в бібліотеках, альбоми і літописи міст, сіл, підприємств і т.ін. мають активно використовуватись у повсякденній роботі з читачами, постійно доповнюватися новими матеріалами.

